

GAZETA TRANSILVANIEI — OGLINDĂ A RĂZBOIULUI PENTRU CUCERIREA INDEPENDENȚEI DE STAT A ROMÂNIEI

de LUANA POPA

La începutul lunii iulie a anului 1877, cînd armata română era pe deplin pregătită pentru a întreprinde operații militare de anvergură împotriva armatei turcești, *Gazeta Transilvaniei* publică răsunătorul articol-apel al lui Aurel Mureșianu „Acțiunea armatei române”, care a făcut o impresie deosebită în București și a fost remarcat „și de presa străină, chiar și de cea din Viena”¹. Articolul apare în contextul în care opinia publică din România dorea participarea la războiul din Balcani, iar Marile Puteri europene, în special, Rusia, se opuneau.

Sesizînd oportunitatea participării armatei române la război pentru viitoarea soartă a țării și a tuturor românilor, autorul declara: „Ora intrării în acțiune a sunat ... astăzi toată atenția, toată cugetarea și simțirea românească se concentrează într-un singur cuvînt: Acțiune”. A sosit momentul, sublinia patriotul brașovean, cînd poporul trebuie să se bată pentru onoarea stindardului românesc care de 200 de ani plini de umilire și de jaf nu a mai filfiit victorios pe malurile dunărene — acesta fiind după opinia sa actul imperativ prin care România impunea întregii Europe recunoașterea independenței proclamate la 9 mai 1877. Exprimînd solidaritatea cu cauza românească a fraților din provincile aflate sub stăpînire străină care sperau că independența le va aduce și lor libertatea, autorul încheia: „Dorințele cele mai bune și fierbinți ale fraților noștri de dincolo de Carpați vă însoțesc... Să cînte libertatea pe maluri dunărene”².

Începînd cu acest articol „*Gazeta Transilvaniei*”, „santinela neclintită a românismului”³, se va afirma cu o deosebită vigoare în campania de susținere a războiului de independență, fiind, totodată principalul ziar care a exprimat poziția românilor transilvăneni față de conflictul din Balcani. De-a lungul a mai multor luni (iulie—noiembrie 1877), numere întregi ale *Gazetei* vor fi dedicate acestui eveniment, rezonanței lui în rîndul opiniei publice din România, din Austro-Ungaria, din Europa. Problema orientală

1. Sextil Pușcariu, *Răsunetul războiului pentru independență în Ardeal, în Războiul național, 1877—1878*, conferințe ținute la Ateneul român, 1927, p. 198; *Gazeta Transilvaniei*, număr jubiliar, iunie, 1908, p. 122.

² *Gazeta Transilvaniei*, nr. 51, 15/3 iulie, 1877.

³ Sextil Pușcariu, *Op. cit.*, p. 192.

este prezentă în articolele de fond (de ex: „Căderea Nicopolului”⁴, „Sultanul în strimtoare”⁵, „Andrássy și Kogălniceanu”⁶, „Căderea Plevnei”⁷ sau „1877”⁸ în știrile telegrafice preluate din presa românească și străină, de la diverse agenții de presă, în rubricile „Resbelul” — adevărată sinteză a veștilor de pe front, „Revista politică”, „Revista ziaristică”, România—București”, „Buletine de la teatrul războiului”, „Noutăți diverse” sau „Ajutor pentru răniți”.

Credincioși ideii că independența României trebuie cucerită pe cîmpul de luptă, redactorii gazetei, Iacob Mureșianu și apoi Aurel Mureșianu care-l înlocuiește pe tatăl său începînd din iulie 1877⁹, o vor exprima deseori în paginile publicației. Sînt numeroase și referirile la nerăbdarea poporului român ca armata sa să participe la luptă „Să-i ducă peste Dunăre, să arate și soldatul român ce poate el, să mai astupe gurile vrăjmașilor, că prea se porniră asupra noastră”¹⁰ relatează Gazeta că spuneau cei bătrîni. Ostașii întrebau, se arăta apoi: „Cînd trecem Dunărea? Soldații noștri ard de nerăbdare de a se măsura cu inamicul. S-a zvonit... că nu vom trece și întristarea devenise din cauza aceasta generală”¹¹.

Apreciînd just potențialul militar al celor două țări beligerante (Rusia și Turcia) și importanța colaborării armatei ruse cu cea românească în vederea obținerii victoriei, gazeta publică diverse informații, corespondențe ale Agenției engleze „Havas” referitoare la acest aspect. „Armata română — se spune într-una din corespondențe — a servit de aripă dreaptă armatei rusești, neutralizînd astfel o forță de 40.000 oameni pînă în momentul cînd s-a efectuat trecerea la Șistov”. În încheiere, același corespondent conchide „Prin justetea tirului artileriei sale, mulțumită dibaciului și energicului concurs al tiraliorilor săi (artilieriști—n.n.) armata română a contribuit în mod simțitor la împresurarea Nicopolului și a hotărît astfel capitularea acestei cetăți, unde s-au luat mai bine de șapte mii prizonieri”¹².

Cînd, după eșecul celor două atacuri de la Plevna (din 8 și 18 iulie 1877) Rusia renunță la poziția de a nu apela la concursul militar al României¹³ și armata română trece Dunărea ocupînd dispozitivul din nord și nord-est de Plevna, Gazeta Transilvaniei, evidențiînd hotărîrea românilor de a-și cuceri independența cu orice sacrificiu, scrie: „Noi astăzi avem să alegem între vechea tiranie și moarte. Am ales moartea cu onoare, mama libertății și a independenței”¹⁴. De fapt, încă din primăvara anului 1877, bubuitul

⁴ Gazeta Transilvaniei, nr. 52, 18/6 iulie, 1877.

⁵ Gazeta Transilvaniei, nr. 55, 29/17 iulie, 1877.

⁶ Gazeta Transilvaniei, nr. 61, 19/7 august, 1877.

⁷ Gazeta Transilvaniei, nr. 94, 1/13 decembrie, 1877.

⁸ Gazeta Transilvaniei, nr. 102, 30 decembrie, 1877.

⁹ Arhiva Mureșenilor, nr. 6440. La 20 iulie 1877 de la băile Arpătac, Iacob Mureșianu predă redacția Gazetei Transilvaniei fiului său, Aurel Mureșianu.

¹⁰ Gazeta Transilvaniei, nr. 57, 5 august/21 iulie, 1877.

¹¹ Gazeta Transilvaniei, nr. 53, 28/8 iulie, 1877.

¹² Gazeta Transilvaniei, nr. 56, 2 august/21 iulie, 1877.

¹³ Ion I. C. Brătianu, *România și chestiunea orientală*, în *Războiul neahtnărel, 1877—1878*, conferințe ținute la Ateneul român, 1927, p. 97.

¹⁴ Gazeta Transilvaniei, nr. 64, 30/18 august, 1877.

tunurilor artileriei românești au „anunțat lumii întregi că există un stat român la Dunăre, care voiește să fie liber și independent pentru totdeauna”¹⁵.

Pe cimpul de luptă, armata română, cu sprijinul material și moral al întregului popor, a cucerit, ceea ce Marile Puteri nu vroiau, dar au trebuit să o recunoască — independența de stat a României. Acest aspect, al importanței participării directe a oștirii române la războiul din Balcani, la obținerea victoriei, constituie firul roșu care străbate *Gazeta Transilvaniei* în anii 1877—1878.

La luptele din 27-30 august de la Grivița „Soldații români s-au luptat ca adevărați eroi. Martore sînt cele 40 de decorații ale celei mai mari cruci a Sfîntului George, care au fost distribuite bravilor armatei române de către împăratul Alexandru”¹⁶. Cu mari sacrificii a fost cucerită Grivița 1. Curajul cu care au înaintat batalioanele la atac sub ploaia de gloanțe a inamicului, „vitejia cu care aceiași luptători au intrat de patru ori, în cursul acelei după amiezii morocănoase și de singe ude, în iadul focului advers au constituit o mare izbîndă morală — față de insuccesul rus”¹⁷.

Rezultatele și învățămintele acestei bătălii au impus luarea unor hotărîri corespunzătoare situației create. La consiliul de război, care a avut loc la Radenița, la 1/13 septembrie 1877, „Sistemul armatei române de a înainta pas cu pas cu sapa, făcîndu-și șanțuri de apărare — anunță *Gazeta Transilvaniei* — a ieșit învingător”. De fapt, se subliniază în același articol „Resbelul”, „dacă s-ar fi observat de la început acest sistem, astăzi Plevna ar putea fi luată fără ca armatele să fi suferit atîtea pierderi”¹⁸.

Insuccesul atacurilor (din 6/18 septembrie și 7/19 octombrie) asupra Griviței 2 sau Plevniției, cum au denumit-o românii¹⁹, au convins, odată în plus, comandamentul armatei de vest²⁰ asupra necesității lucrărilor de fortificare și de apropiere de Plevna. Turcii „se simt foarte neliniștiți de lucrările românilor, care înaintează pe zi ce merge” comunică *gazeta*, cititorilor. Aproximarea este așa de mare încît „pot să converseze cu bașibuzucii sau să le mai arunce cite un os să-și ascuțî dinții cu el”²¹.

„Veste bună: — anunță *gazeta* la rubrica „Resbelul” de pe prima pagină — stîndardul român filfiie pe zidurile citadelei turcești de la Rahova”. Subliniind valoarea acestei izbînzii a ostașilor români, articolul continuă: „Așteptăm cu nerăbdare știri mai detaliate asupra acestei victorii a armatei române, care este în momentul de față de o importanță dublă, politică și strategică”²². Prin cucerirea Rahovei, spatele trupelor române și ruse care acționau la Plevna era asigurat, iar comandamentul român, care controla

¹⁵ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 102, 30 decembrie, 1877.

¹⁶ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 68, 13/1 septembrie, 1877.

¹⁷ R. Rosetti, *Armata Română în Războiul din 1877—1878*, în *Războiul neașteptat*, 1877—1878, conferințe ținute la Ateneul român, 1927, p. 125.

¹⁸ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 75, 7 octombrie/25 septembrie, 1877.

¹⁹ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 80, 25/13 octombrie, 1877.

²⁰ Dan Berindei, *Cucerirea independenței României, 1877—1878*, Editura științifică, București, 1967, p. 70.

²¹ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 77, 14/2 octombrie, 1877.

²² *Gazeta Transilvaniei*, nr. 89, 25/13 noiembrie, 1877.

această zonă și-a putut organiza, ulterior, luptele de la Vidin²³. Și, mai ales, această victorie „a produs în toată Europa un efect din cele mai favorabil armatei și cauzei române. Ea a venit tocmai la timp pentru ca să facă să amuțească toate gurile rău voitoare”²⁴.

În cinstea marelui eveniment de la 28 noiembrie 1877, Aurel Mureșianu publică înflăcăratul articol „Căderea Plevnei”. „Peste tot rotagolul pământului, pe unde ajung sirmele telegrafice s-a răspindit marea veste că Plevna a căzut”. Dorința și speranța tuturor românilor „ca din ruinele sîngeroase ale Plevnei să răsară mult iubită pace, să se înalțe independența României, recunoscută de întreaga Europă”²⁵ par, acum mai realizabile ca oricînd. Tot în paginile Gazetei Transilvaniei este publicată și descrierea modului în care românii brașoveni au primit vestea căderii redutabilei cetăți. „Noaptea de marți spre miercuri a fost o adevărată sărbătoare pentru românii brașoveni — anunță gazeta. Îndată ce s-a înserat s-au iluminat deodată dealurile din jurul orașului. Multime de rachete au fost slobozite din vârful Timpei, pe cînd bubuitul pivelor de la poalele ei și din Prund anunță urbi și orbi că ziua cea mare în care porțile Plevnei s-au deschis înaintea oastei române învingătoare a sosit”²⁶. De altfel, pe tot parcursul desfășurării războiului de independență brașovenii au urmărit cu atenție operațiunile militare însemnînd pe hărți, cu stegulețe, victoriile cele mari de la Grivița și Plevna, iar tineretul avea pe buze „Colo-n Plevna și redute” și toate celelalte cîntări și poezii vitejești²⁷.

Analizînd, în articolul „Mesajul sultanului”, discursul lui Abdul Hamid al II-lea, rostit cu ocazia deschiderii parlamentului din Constantinopol, același Aurel Mureșianu subliniază: „Pasajul cel mai însemnat al mesajului turcesc este pentru români, fără îndoială — acela care constă că intrarea în război a oștirei române a făcut și mai dificilă situația militară a Turciei” și conchide „Mai bun testimoniu (certificat -n.n.) nu ar fi putut da sultanul valorii militare a românilor”²⁸.

La începutul anului 1878, cucerirea Smîrdanului (12/24 ianuarie), încercuirea și bombardarea Vidinului au încheiat în mod glorios faptele de arme ale armatei noastre, care „lipsită de experiența, dar dornică de a-și face datoria, pășise peste Dunăre cu șase luni înainte”²⁹. „Pacea s-a semnat”, anunță Gazeta Transilvaniei și dorința tuturor românilor este ca Marile Puteri să nu uite că „un mic stat există pe fața pământului... căruia îi datorează (Rusia -n.n.) în grad însemnat succesele repurtate pe cîmpul de luptă, de la care a avut numai bine și care niciodată nu ar fi putut să-i facă vreun rău — acest stat era România”³⁰. Despre vitejia armatei române opinia publică „și-a dat verdictul” cu speranța „că România, după atîtea

²³ Col. Leonida Loghin, loc. col. Constantin Ucrain, *Plevna. 1877*, Editura militară, 1967, p. 120.

²⁴ Gazeta Transilvaniei, nr. 90, 29/17 noiembrie, 1877.

²⁵ Gazeta Transilvaniei, nr. 94, 1/13 decembrie, 1877.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Sextil Pușcariu, *Op. cit.*, p. 208.

²⁸ Gazeta Transilvaniei, nr. 96, 20/8 decembrie, 1877.

²⁹ R. Rosetti, *Op. cit.*, p. 129.

³⁰ Gazeta Transilvaniei, nr. 16, 26 februarie/10 martie, 1878. Autorul se referă la pacea de la San Ștefano.

jertfe, după ajutorul însemnat ce l-a dat Rusiei în războiul cu turcii, a meritat a fi tratată mai omenos, mai cu cruțare de Marea Putere, care cînd se afla în pericol nu s-a sfiit a cere cooperarea armatei române”³¹. Rîndurile aparțin celui care, începînd cu ianuarie 1878, are „direcția politică și redacția”³² Gazetei Transilvaniei, Dr. Aurel Mureșianu. Așa cum de-a lungul anilor 1876—1877, gazeta a desfășurat o intensă campanie de presă în sprijinul ideii că independența României poate fi cucerită doar pe cîmpul de luptă, tot astfel în primăvara și vara anului 1878 ea a susținut drepturile legitime ale poporului român la masa tratativilor diplomatice. Articolele „La condițiunile de pace”³³, „Unde este Franța?”³⁴, „Anglia și Rusia”³⁵, „România între două curențe”³⁶, „Presa europeană și România”³⁷, „Congresul”³⁸, „Pacea de la Berlin”³⁹, sînt numai cîteva din suita acelor care prezintă cu multă obiectivitate, tabloul evenimentelor politice europene în perioada cuprinsă între Tratatul de la San Ștefano și cel de la Berlin.

Cînd, în sfîrșit, înaltul for al celor șapte Mari Puteri a recunoscut independența României, stabilind însă și modificările teritoriale cunoscute, Aurel Mureșianu publică articolul „Pacea de la Berlin”. După ce face o profundă analiză a modalităților prin care marile state europene au rezolvat problema orientală, autorul conchide: „Tratatul de la Berlin este un cap de operă de contradicții. El creează de-o parte statul bulgar pe baza principiului de naționalitate, pe care s-a bazat toată politica lui Bismarck și Gorceakoff pînă acum, pe de altă parte calcă în picioare acest principiu. Se poate ca un asemenea tratat să inaugureze o pace îndelungată? Este cu puțință oare să se numească mulțumitoare și durabilă o reglementare a chestiunii orientale...?”⁴⁰

* * *

Conștienți de popularitatea Gazetei Transilvaniei în rîndul românilor din provinciile aflate sub stăpînire străină, în rîndul opiniei publice din România⁴¹ și, în timpul războiului, al ostașilor de pe front⁴², redactorii publicației au fost permanent preocupați de informarea cit mai bogată și mai corectă a cititorilor. În sprijinul acestei afirmații ne vin alit paginile gazetei cit și documentele de epocă⁴³.

În special în perioada iulie-noiembrie 1877, aproape în întregime cuprinsul gazetei se referă la război, diversitatea metodelor de informare fiind remarcabilă. Datele obținute erau însă privite cu multă obiectivitate. în-

³¹ Gazeta Transilvaniei, nr. 19, 9/21 martie, 1878.

³² Gazeta Transilvaniei, număr jubiliar, iunie, 1908, p. 122.

³³ Gazeta Transilvaniei, nr. 5, 31/19 ianuarie, 1878.

³⁴ Gazeta Transilvaniei, nr. 9, 2/14 februarie, 1878.

³⁵ Gazeta Transilvaniei, nr. 10, 5/17 februarie, 1878.

³⁶ Gazeta Transilvaniei, nr. 13, 16/28 februarie, 1878.

³⁷ Gazeta Transilvaniei, nr. 19, 9/21 martie, 1878.

³⁸ Gazeta Transilvaniei, nr. 20, 12/24 martie, 1878.

³⁹ Gazeta Transilvaniei, nr. 54, 21/9 iulie, 1878.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Gazeta Transilvaniei, nr. 86, 15/3 noiembrie, 1878.

⁴² Arhiva Mureșenilor, nr. 3221, nr. 3768.

⁴³ Arhiva Mureșenilor, nr. 111—1158.

interpretate și comparate de către redactori și apoi puse la dispoziția cititorilor. Mai mult, gazeta a combătut exagerările, calomniile din presa străină printr-o permanentă campanie de presă.

Cu toate încercările autorităților austro-ungare de a controla și limita activitatea Gazetei Transilvaniei⁴⁴, redactorii ei au reușit — cu sprijinul patrioților transilvăneni și al fraților de peste Carpați — să primească o bogată corespondență din Imperiul Austro-Ungar, din România și de pe front. Aceste scrisori, dintre care unele se păstrează și astăzi, iar altele există doar pe fila îngălbenită a publicației brașovene, conțin relatări interesante, sugestive asupra evenimentelor complexe ale anilor 1876—1878 în Europa, în Balcani cu deosebire.

În preocuparea lui Iacob Mureșianu și apoi a fiului său, Aurel Mureșianu a stat crearea unui sistem propriu de informare a redacției, asupra evenimentelor politice. În acest sens, ei vor căuta să aibă corespondenți, în special, în România, din rîndul românilor plecați temporar sau pentru totdeauna din provinciile aflate sub stăpînire străină. Această preocupare o întîlnim și în anul 1875, cînd Iacob Mureșianu îi scrie ginerelui său Moise Groza, stabilit la București: "... și mai scrie și ceva pentru public, ceva observații, pentru informarea mea temporară, cînd ai timp, că n-am alt corespondent în București; dacă nu mi-l cîștig pe d. Tache Moșoiu⁴⁵ ori pe unul dintre d. Danilopol⁴⁶ sau Mărgărit Moșoi⁴⁷.

Cercetările întreprinse ne permit a afirma că gazeta a avut în perioada anilor 1876—1878, în România o serie de corespondenți, unii ocazionali, alții permanenți. De asemenea, deseori gazeta a primit și a publicat scrisorile cititorilor din Imperiul Austro-Ungar, dovezi ale solidarității cu cauza națională a românilor. Astfel, studenții de la Academia teologică din Gherla, care urmăreau cu mare atenție desfășurarea războiului din Balcani, lecturînd diverse ziare și, mai ales, Gazeta Transilvaniei, au trimis redacției mai multe articole. Ele constituie expresia dragostei „către frații noștri de peste munți și dorința noastră de a-i vedea independenți”⁴⁸. Mărturii ale acestei solidarități sînt și poeziile pe care le trimite redacției, românii din Transilvania și din restul Imperiului. Versurile lor stingace, naive, dar sincere, dedicate eroicei armate române sînt încă o dovadă a unității spirituale a locuitorilor de pe ambele versante ale Carpaților, mai ales în acele momente de cumpănă ale istoriei neamului românesc. Din Făgăraș, studentul (elev-n.n.) Matei Vulcan, adresează redacției o poezie „ca mică expresie de admirație față de bravura armatelor române”⁴⁹, iar din Alba Iulia, Sever Barbu, tot student, trimite creația sa intitulată „Românașul”⁵⁰. Sînt publicate în „Gazeta

⁴⁴ Arhiva Mureșenilor, nr. 5352.

⁴⁵ Familia Moșoiu se înrudea cu familia Mureșenilor prin Sevastița Cepescu (vara lui Sevastia, soția lui Iacob Mureșianu), sora lui Mărgărit Moșoiu, fratele lui Tache Moșoiu, amîndoi fii lui Nicolae Moșoiu și Elena, născută Danielopol.

⁴⁶ Soții Ioan și Smaranda Danielopol, pe lângă Elena, căsătorită Moșoiu, au mai avut pe Eufrosina Heliade Răduțescu, Maria Paris Mumuleanu, Nicolae, căsătorit cu Zinca Velleu (părinții cunoscutului savant doctor Danielopol) și alți copii.

⁴⁷ Arhiva Mureșenilor, nr. 12002.

⁴⁸ Sextil Pușcariu, *Op. cit.*, p. 211.

⁴⁹ Arhiva Mureșenilor, nr. 7842.

⁵⁰ Arhiva Mureșenilor, nr. 7843.

Transilvaniei" poezia lui Nicolae Herlea „Ostașilor români”⁵¹ și poemul epic „Plevna” al tânărului Mihai Lazăr, student la Viena „de la tehnică . . . înrudit cu Gh. Lazăr”⁵². Versurile sale, dovadă că „flacăra entuziasmului pentru faptele eroice ale oștenilor români a cuprins și inimile române de dincoace”⁵³ apar de-a lungul a trei numere ale gazetei din anul 1878.

În paginile Gazetei Transilvaniei din anul 1877 un loc important, alături datorită conținutului, cit și al frecvenței, îl ocupă rubrica „România—București”. Sînt publicate aici scrisorile corespondenților gazetei aflați dincolo de Carpați, martori direcți la evenimente. Datele furnizate de acești colaboratori au atîrnat greu în balanța veridicei informări a gazetei asupra atmosferei din țară, în timpul războiului de independență.

Dintre tinerii transilvăneni aflați la studii în București în această perioadă, Vasile Bianu⁵⁴, care în anul 1876, a trebuit să treacă munții împreună cu alți 4 absolvenți ai liceului din Blaj, pentru că manifestaseră sentimente românești la serbarea din 3/15 mai⁵⁵, trimite Gazetei Transilvaniei mai multe scrisori⁵⁶. Ele cuprind informații referitoare la viața politică din România din perioada ianuarie—mai 1877, la hotărîrea poporului român de a-și apăra pămîntul strămoșesc. „Națiunea e decisă a se apăra de invazii cu orice preț și în toate modurile. Această decizie fermă a străbătut prin toate clasele societății” — notează tînărul corespondent⁵⁷.

În vara anului 1877, marele cărturar Gh. Bariț, aflat la București, cu ocazia desfășurării ședințelor Societății Academiei Române, nu pierde prilejul de a trimite articole bine informate la gazetă. Din păcate, la întoarcerea acasă (Zărnești — jud. Brașov n.n.) constată că parte din scrisori au fost furate la poștă⁵⁸, consecință a sistemului de persecuții practicat de autoritățile locale față de cei pe care-i știau „periculoși”.

Cu toate opreliștele ridicate de oficialitățile austro-ungare, corespondența din România, sosită la Brașov, prin mesageri particulari sau chiar prin poștă, aduce românilor din Transilvania informații prețioase. În aceste scrisori este descrisă starea de spirit care domnește în rîndul oamenilor din popor, dorința fierbinte de a cuceri independența. „Să ne batem, de am ști măcar, că jumătate din armata noastră, va rămîne pe cîmpiile Bulgariei. Aceste cuvinte le auzi de la oamenii bătrîni”⁵⁹ — subliniază corespondentul din București.

De aceeași nerăbdare de a lupta este cuprinsă și armata română, corespondentul conchizînd într-una din relatările sale: „Țineți bine minte: acest

⁵¹ Gazeta Transilvaniei, nr. 83, 4 noiembrie/23 octombrie, 1877.

⁵² Sextil Pușcariu, *Op. cit.*, p. 209.

⁵³ Gazeta Transilvaniei, nr. 47, 27/15 iunie, 1878.

⁵⁴ Vasile Bianu s-a născut la 18/30 septembrie 1858 la Aiud. După terminarea liceului din Blaj (1876) urmează cursurile Facultății de medicină din București. În anii 1877 și 1881 este și custode al Bibliotecii centrale, iar în anul 1881 ia titlul de doctor.

⁵⁵ Sextil Pușcariu, *Op. cit.*, p. 193.

⁵⁶ Gazeta Transilvaniei, nr. 7, 8 februarie/27 ianuarie, 1877; nr. 8, 11 februarie/30 ianuarie 1877; nr. 9, 15/3 februarie 1877; nr. 10, 18/6 februarie 1877 și nr. 34, 16/4 mai 1877.

⁵⁷ Gazeta Transilvaniei, nr. 10, 18/6 februarie, 1877.

⁵⁸ Sextil Pușcariu, *Op. cit.*, p. 267. Arhivele Satului Brașov, fond Redacția Gazeta Transilvaniei, 1877, nr. 1.

⁵⁹ Gazeta Transilvaniei, nr. 57, 5 august/21 iulie, 1877.

popor este decis a se bate. Acum sau niciodată poziția patriei noastre are să fie clarificată, definită și asigurată cu mult mai bine decât prin tratatul din 1856 și prin convenția de la 1858”⁶⁰.

În prezentarea situației din România anului 1877, problematica corespondenței este variată. Se informează despre sprijinul dat de masele populare pentru ducerea războiului, asupra patriotismului tinerilor de 15–16 ani care „fug de la părinți la Dunăre spre a se înrola”⁶¹, despre sacrificiul femeilor române aflate în cadrul serviciului de ambulanțe sau în spitalele din Capitală și din țară îngrijind cu devotament ostașii răniți⁶² despre dotarea și mobilitatea armatei române în raport cu cea rusă⁶³. Deseori, în aceste scrisori se face referință la poziția presei străine față de România și războiul de independență, la modul în care unii corespondenți de presă din străinătate, străbat chiar „printre gloanțe și obuze, cercetează cîmpul bătăliei”⁶⁴. Dacă impresiile lor „scrise imparțial, nu desfigurate” ajung neatînse la destinație, calomniile, interpretările tendențioase „se făuresc la Budapesta și Viena precum am mai observat, căci de aici nu pot merge prin telegraf” se spune într-una din corespondențe. Atenția cu care cercurile politice, opinia publică din Europa urmăresc desfășurarea evenimentelor din Balcani este oglindită și în rîndurile colaboratorului din București al gazetei. „Raporturi întregi de cîte 9–10 coli dese merg telegrafiate la cîte un singur ziar din Londra”⁶⁵ notează acestea.

Spre sfîrșitul anului 1877, în condițiile în care înfrîngerea Turciei era evidentă, iar independența proclamată la 9 mai cucerită prin jertfa singelui românesc, această corespondență se rărește, rubrica „România—București” fiind de multe ori înlocuită cu „Telegrame particulare ale Gazetei Transilvaniei”. În Arhiva Mureșenilor se păstrează cîteva dintre aceste „depeși electrice” cum li se zicea pe atunci⁶⁶. Ele poartă semnăturile lui Moise Groza⁶⁷ și Frincu⁶⁸. Considerăm că Teofil Frincu, patriot transilvănean, vechi colaborator și viitor prim redactor al Gazetei Transilvaniei în anii 1884–1885, aflat la București în perioada războiului de independență, a fost principalul corespondent din România al publicației brașovene⁶⁹. De asemenea, este posibil ca uneori și alți apropiați ai familiei Mureșenilor, frații Danielopol, Moșoiu sau D. August Laurean (directorul ziarului România liberă)⁷⁰ să fi trimis ocazional gazetei știri referitoare la situația de dincolo de Carpați. Indiferent de expeditor, intensă corespondență dintre București și Brașov este o dovadă a strînselor legături care au existat între românii de pe ambele versante ale munților, mai ales în momentele de răscruce.

⁶⁰ Gazeta Transilvaniei, nr. 67, 9 septembrie/28 august, 1877.

⁶¹ Gazeta Transilvaniei, nr. 65, 2 septembrie/21 august, 1877.

⁶² Gazeta Transilvaniei, nr. 66, 6 septembrie/25 august, 1877.

⁶³ Gazeta Transilvaniei, nr. 68, 13/1 septembrie, 1877.

⁶⁴ Gazeta Transilvaniei, nr. 70, 28/8 septembrie, 1877.

⁶⁵ Gazeta Transilvaniei, nr. 65, 2 septembrie/21 august, 1877.

⁶⁶ Sextil Pușcariu, *Op. cit.* p. 199.

⁶⁷ Arhiva Mureșenilor, nr. 6681.

⁶⁸ Arhiva Mureșenilor, nr. 7854.

⁶⁹ Arhiva Mureșenilor, nr. 13.080–13.086.

⁷⁰ Dimitrie August Laurean (1846–1906) fiul lui August Treboniu Laurian, profesor și publicist, militant pentru cauza românilor transilvăneni.

De-a lungul desfășurării războiului de independență Gazeta Transilvaniei, prin intermediul corespondențelor săi de pe front, a publicat la rubrica „De pe cîmpul de rezel, corespondență particulară a Gazetei Transilvaniei”, interesante și competente informații referitoare la operațiunile militare din Bulgaria, la comportarea armatelor române, ruse și turce, la cruzimile acestui război. În acest sens principalul colaborator al gazetei este căpitanul Moise Groza, unul dintre numeroșii oșteni români care a dat pilde de vitejie pe cîmpul de luptă. Cele mai importante date ale biografiei sale, cit și o parte din scrisorile trimise de pe front au fost publicate, de-a lungul anilor, într-o serie de lucrări⁷¹. Recentele cercetări întreprinse în Arhiva Mureșenilor au scos însă la iveală o corespondență inedită, bogată și îndelungată (1873—1909) dintre Moise Groza și familia Mureșenilor. Studiarea acestor scrisori ne-a permis completarea biografiei sale, cit și accentuarea unor frumoase trăsături de caracter ale patriotului bănățean⁷².

În perioada anilor 1870—1873, sublocotenentul Moise Groza este însărcinat de Marele Stat Major al Armatei de la Viena cu lucrări topografice de-a lungul frontierelor Transilvaniei. Cu ocazia unor prospecțiuni, în iunie 1871, pe muntele Șiriu se întâlnește cu generalul Florescu, ministrul de război al României, care făcea o inspecție de graniță. Personalitatea tinărului ofițer, cit și specializarea acestuia în probleme topografice îl determină pe ministrul român să-l invite a trece în armata română⁷³, unde nevoia de ofițeri cu studii speciale este stringentă. Invitației i se dă curs la sfîrșitul anului 1872 și începutul celui următor, cînd Moise Groza face primele demersuri la București⁷⁴. Un rol important în adoptarea hotărîrii de a renunța la situația sa în armata austriacă și de a trece în România l-a avut cunoscuta familie a Mureșenilor, pe care, în perioada șederii în Transilvania, Moise Groza a vizitat-o adesea. Personalitatea lui Iacob Mureșianu, cit și puternicul sentiment pe care îl avea față de fîca cărturarului brașovean Elena Mureșianu, au constituit factorii decisivi în acțiunea lui Moise Groza. Corespondența pe care o poartă în prima jumătate a anului 1873 cu Iacob Mureșianu și cu soția lui, Sevestia

⁷¹ Pentru prima dată biografia lui Moise Groza este publicată în lucrarea apărută în 1879, „*Resbelul Oriental ilustrat*” de dr. A. P. Alessi și Maxim Pop. În anul 1907, ziarul „Epoca” prezintă cu elveva amănunte în plus biografia generalului Groza. Lucrările ulterior apărute preiau aceste date, fără a face modificări sau interpretări. Astfel, Sextil Pușcariu, în Anuarul Institutului de istorie națională, IV, apărut în 1929, publică studiul „Douăzeci de scrisori ale lui Moise Groza din războiul de la 1877”, iar în cadrul volumului „Războiul neatinrării, 1877—1878”, lucrarea „Răsunetul războiului de independență în Ardeal”. În ambele studii sînt prezentate numai o parte din scrisorile lui Moise Groza și datele sale biografice cunoscute pînă atunci.

⁷² Moise Groza s-a născut la 2 februarie 1844, la Obreja, lîngă Caransebeș, în numeroasa familie (era cel de-al 12 copil) a grănicerului Ilie Groza. După absolvirea școlii elementare din sat, a celei regimentare din Caransebeș și școlii speciale din Austria (1862), face serviciul militar cu gradul de *cadet* în Regimentul grăniceresc 13 din Caransebeș. În 1866 este avansat cu gradul de sublocotenent și mutat la Regimentul 66 din Verona (Italia). Participă la războiul austro-prusaco-italian, luptîndu-se cu vitejie în bătăliile de la Custozza și Versa, unde este rănit și apoi decorat pentru faptele sale. Între anii 1867—1868 este profesor la școala de cadeți din Lemberg, iar în perioada 1868—1870 urmează cursurile de topografie militară la Institutul geografic din capitala Austriei..

⁷³ Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 133, biografiile întocmite de Livia Ionițiu, fîica lui Moise Groza și Aurel A. Mureșianu.

⁷⁴ Arhiva Mureșenilor, nr. 1531.

Mureșianu, ne dezvăluie demersurile făcute atât la oficialitățile române, cât și la cele austriece în scopul trecerii sale definitive în România. Astfel, la începutul lunii aprilie, Moise Groza, „fără pașaport și fără concediu”⁷⁵, pleacă la București pentru a aranja personal primirea în armata română. Disperat de tergiversarea formalităților, trimite scrisori pline de neliniște la Brașov⁷⁶. Întors apoi la Sibiu (aprilie 1873), după ce obține „un certificat medical și este declarat inapt și infirm pentru munca în sold”⁷⁷, înaintează autorităților cererea de eliberare din funcția oficială și retragerea totală din armata austriacă⁷⁸ refuzind totodată transferul la Direcția Institutului Geografic de la Viena⁷⁹.

Frământat, în așteptarea răspunsului îi scrie lui Iacob Mureșianu: „trebuie într-adevăr să vă mărturisesc că ale mele obstacole care s-au îngrădit de la un timp, nu le-am prevăzute: din contra am considerat că totul va fi o chestiune care se va rezolva într-o clipită și acum văd. că doar o răbdare feroce mă va duce la țel”⁸⁰.

La 29 iunie 1873, Moise Groza anunță bucuros pe Iacob Mureșianu: „În sfârșit am fericirea să vă pot comunica că situațiunea mea a fost reglementată și încadrarea s-a făcut conform dorințelor mele”⁸¹. Este primul cu gradul de sublocotenent în Regimentul 3 infanterie și atașat la statul major⁸², unde se va ocupa cu probleme topografice⁸³. Scrisorile din toamna aceluiași an, trimise de Moise Groza lui Iacob sau Aurel Mureșianu, informează despre buna primire care i s-a făcut în armata română⁸⁴, despre organizarea, sub îndrumarea sa, a „unei școli topografice, în care au a se pregăti mai mulți ofițeri pentru ridicarea hărții în Moldova”⁸⁵. În aceste documente găsim aprecieri asupra armatei române: „Ieri și astăzi (4—5 august — n.n.) avui ocazia de a vedea o parte din armata română (garnizoana București) concentrată spre a executa manevră la satul Giulești. Sint surprins de disciplina de care se bucură armata. Soldații sint foarte buni . . .”⁸⁶, informații asupra fortificării Capitalei sau despre pregătirea manevrelor militare (septembrie—octombrie 1873)⁸⁷.

Din studierea corespondenței rezultă că încă din anul 1873 Moise Groza era colaborator al gazetei⁸⁸, deoarece pe lângă amănunte cu caracter personal scrisorile sale cuprind știri din viața politică a României, *pentru gazetă*⁸⁹

⁷⁵ Arhiva Mureșenilor, nr. 1520.

⁷⁶ Arhiva Mureșenilor, nr. 1519, 1532, 1520.

⁷⁷ Arhiva Mureșenilor, nr. 1521.

⁷⁸ Arhiva Mureșenilor, nr. 1522.

⁷⁹ Arhiva Mureșenilor, nr. 1535.

⁸⁰ Arhiva Mureșenilor, nr. 1522.

⁸¹ Arhiva Mureșenilor, nr. 1523.

⁸² Arhiva Mureșenilor, nr. 1524.

⁸³ Arhiva Mureșenilor, nr. 1523.

⁸⁴ Arhiva Mureșenilor, nr. 1525, 1543.

⁸⁵ Arhiva Mureșenilor, nr. 1543. Această școală topografică, prima de acest gen în România, se va transforma apoi, în Institutul geografic.

⁸⁶ Arhiva Mureșenilor, nr. 1525.

⁸⁷ Arhiva Mureșenilor, nr. 1524.

⁸⁸ Arhiva Mureșenilor, nr. 1524, 1525.

⁸⁹ Arhiva Mureșenilor, nr. 1525.

sau pentru informarea la zi a lui Iacob Mureșianu⁹⁰ și prin el a celorlalți patrioți brașoveni asupra „tuturor intereselor naționale”⁹¹.

Cînd, în toamnă anului 1876, evenimentele politice din Balcani se precipită și în România încep a se face pregătiri de ordin militar, Moise Groza se grăbește a-și informa socrul⁹²: „S-au luat măsuri serioase pentru mobilizarea armatei, dîndu-se ordin de a se pune de urgență pe picior de Resbel (deocamdată) un număr de 6.000 oameni” — scrie el. Și continuă „*Toată lumea se întreabă contra cui?* și așteaptă cu nerăbdare întoarcerea lui Brătianu și Slăniceanu de la Livadia spre a clarifica situația”⁹³.

În timpul războiului de independență, în virtutea acestei vechi colaborări, a calităților de bun observator, de specialist în probleme militare, cît și a patriotismului ce-l caracteriza Moise Groza a fost pentru *Gazeta Transilvaniei* cel mai de seamă corespondent de pe front al publicației. În sprijinul acestei afirmații vine faptul că majoritatea scrisorilor sale sînt tipărite cu foarte mici modificări în paginile gazetei. Pentru a putea scăpa *vigilenței* autorităților austro-ungare de la frontieră, aceste rînduri sînt adresate Elenei Groza (care se afla la Brașov) sau lui Aurel Mureșianu și, deseori, scrise în limba germană. Între amănuntele de ordin familial, Moise Groza informa „exact și cu toată competența despre tot ce se petrecea și se putea da publicității”⁹⁴.

Lecturarea acestor scrisori permite derularea filmului războiului de independență văzut și trăit de un inteligent observator, care, în numele fraților din provinciile aflate sub stăpînire străină se bucură că participă la acest moment important al istoriei neamului românesc. Sînt descrise, într-un limbaj simplu dar atractiv, operațiunile militare la care participă armata română: bombardarea Nicopolului, luptele din 27—30 august de la Plevna, atacurile din 6 septembrie și 7 octombrie asupra Griviței 2, căderea Plevnei sau împresurarea Vidinului. De asemenea, în aceste scrisori găsim și interesante observații asupra armatelor beligerante. Astfel, după căderea Nicopolului, analizînd tactica folosită de turci, Moise Groza scrie: „dacă turcii sînt tari în ceva, apoi aceasta este fortificarea, prin urmare defensiva, de unde nu numai conchidem, dar sîntem chiar convinși că ofensiva este de partea lor cea mai slabă” și continuă: „armata turcă se compune în cea mai mare parte din trupe neregulate care lipsite de orice mijloc de transport își îngrămădesc la locuri bine alese toată muniția și proviziile și unde fortificîndu-se își așteaptă soarta cu Coranul și mătăniile în mînă”⁹⁵. Fără a subestima armata inamică, notează în iulie 1877: „Turcii se bat bine, rușii nu lasă de dorit, să vedem cum se vor ține și românii în cîmp liber!”⁹⁶. Cu același ascuțit spirit de observație sesizează și atenționează în scrisorile sale

⁹⁰ Arhiva Mureșenilor, nr. 1524.

⁹¹ Arhiva Mureșenilor, nr. 787.

⁹² La 4 noiembrie 1873, după ce și-a rezolvat situația în cadrul armatei române, Moise Groza revenit în Transilvania, la Brașov, se căsătorește cu Elena Mureșianu. La cîteva zile după aceasta, soții Groza se vor stabili în București.

⁹³ Arhiva Mureșenilor, nr. 676.

⁹⁴ *Gazeta Transilvaniei*, număr jubilar, iunie, 1908, p. 122.

⁹⁵ Arhiva Mureșenilor, nr. 3765.

⁹⁶ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 56, 2 august/21 iulie, 1877.

asupra importanței utilizării artileriei în bătălii, asupra perspectivelor acestei arme în desfășurarea luptelor⁹⁷.

Interesul cu care este urmărit războiul ruso-româno-turc de Marile Puteri, de opinia publică europeană apare și în corespondența lui Moise Groza. Astfel informează despre numeroșii specialiști militari, atașați de presă pe care îi întâlnește în pozițiile românești de la Dunăre⁹⁸ și, mai târziu, în jurul Plevnei⁹⁹. El selectează din impresiile lor ceea ce i se pare mai elocvent și le trimite celor de la Brașov. Astfel, după lupta din 6 septembrie, colonelul englez Wellesly, vizitând bateriile române, laudă purtarea tinerei artilerii și constată că ea „se poate de acum măsura cu camarazii săi din toate celelalte armate”¹⁰⁰, iar atașatul militar austriac, colonelul Berhzoldsheim, este „încântat de trupele române și atitudinea lor în ultima acțiune”¹⁰¹.

Această corespondență, importantă sursă de informare pentru redactorii gazetei și pentru cititorii publicației brașovene, exprimă, totodată, starea de spirit a ostașilor români. La începutul războiului, în lunile iunie—iulie, nerăbdarea de a lupta, de a trece Dunărea, răzbate din fiecare scrisoare: „Acum n-am ce-ți scrie, căci ședem trăind în așteptare ca fiecare zi să ne aducă ceva nou”¹⁰², sau „Eu sînt tot în Caracal, deși doresc a fi mai aproape de Dunăre, unde treburile sînt mai interesante. Bubuitul tunului românesc se aude pînă aici la 2 1/2 poște. Ce rău îmi pare că trebuie să le aud de la așa o depărtate”¹⁰³. Cu speranța în suflet, notează într-o altă scrisoare: „Dar această reacțiune nu cred că va mai putea dura mult, de aceea și așteptăm ca fiecare moment să ne dea semnalul în urma cărui armele bravilor români să deștepte toată Europa și mai mult pe acei care de veacuri n-au avut sau nu le-a convenit a ne vedea liberi și independenți și ne-a provocat a deveni prin arme”¹⁰⁴.

Cînd, în sfîrșit, armata română trece Dunărea, pentru a cuceri independența României, Moise Groza anunță: „Ziua de 16 (iunie — n.n.) a fost o zi solemnă, o zi de sărbătoare pentru armata română. De la această zi depinde mult, depinde poate, soarta țării noastre”¹⁰⁵. Greul războiului nu-l sperie, deoarece știind „pentru ce sînt aceste eforturi și încordări, din contra îmi vine să cred că nu fac destul și că țara pe care o iubesc așa de mult ar pretinde mai mult de la mine”¹⁰⁶.

Valoroasă sub aspect documentar, corespondența lui Moise Groza cu familia Mureșianu permite și definirea unor frumoase trăsături de caracter ale acestui bărbat, simbol al patriotismului ostașului român. Aflat mereu în primele rînduri, conduce fără teamă, sub ploaia gloanțelor vrăjmașe, coloanele române la atac. Atunci cînd „ofițerul cel cu barba mare, care este

⁹⁶ Gazeta Transilvaniei, nr. 56, 2 august/21 iulie, 1877.

⁹⁷ Arhiva Mureșenilor, nr. 3758; Gazeta Transilvaniei, nr. 71, 23/11 septembrie, 1877.

⁹⁸ Arhiva Mureșenilor, nr. 3758.

⁹⁹ Gazeta Transilvaniei, nr. 71, 23/11 septembrie, 1877.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ *Ibidem*.

¹⁰² Arhiva Mureșenilor, nr. 4815.

¹⁰³ Arhiva Mureșenilor, nr. 4814.

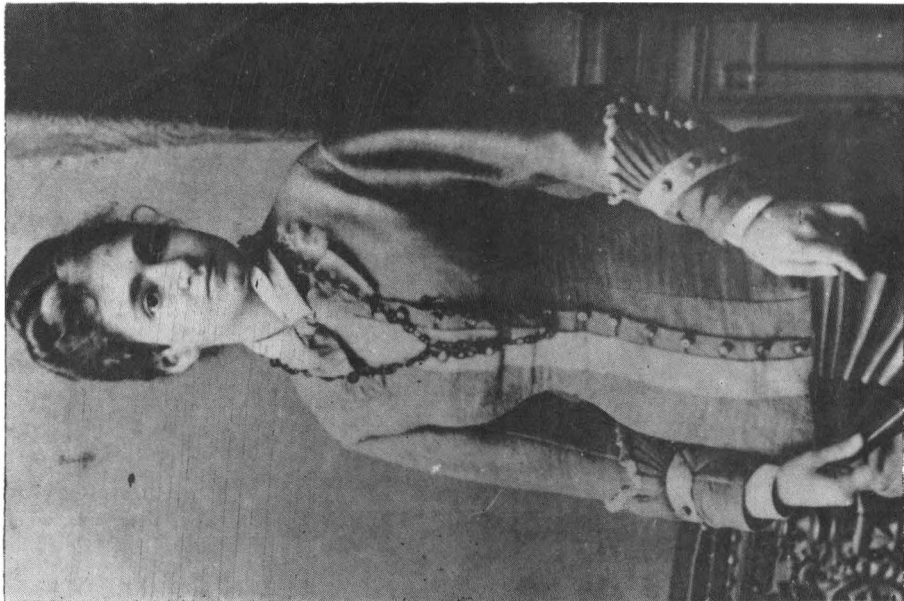
¹⁰⁴ Arhiva Mureșenilor, nr. 3755.

¹⁰⁵ Gazeta Transilvaniei, nr. 58, 9 august/28 iulie, 1877.

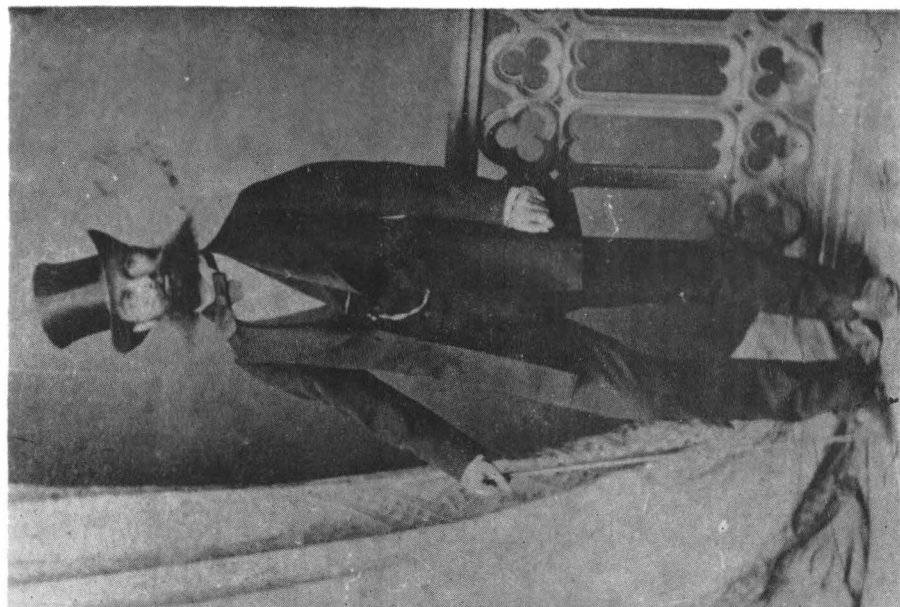
¹⁰⁶ Arhiva Mureșenilor, nr. 3762.

Moise Groza, sublocotenent.

Elena Mureșianu, soția lui Moise Groza.

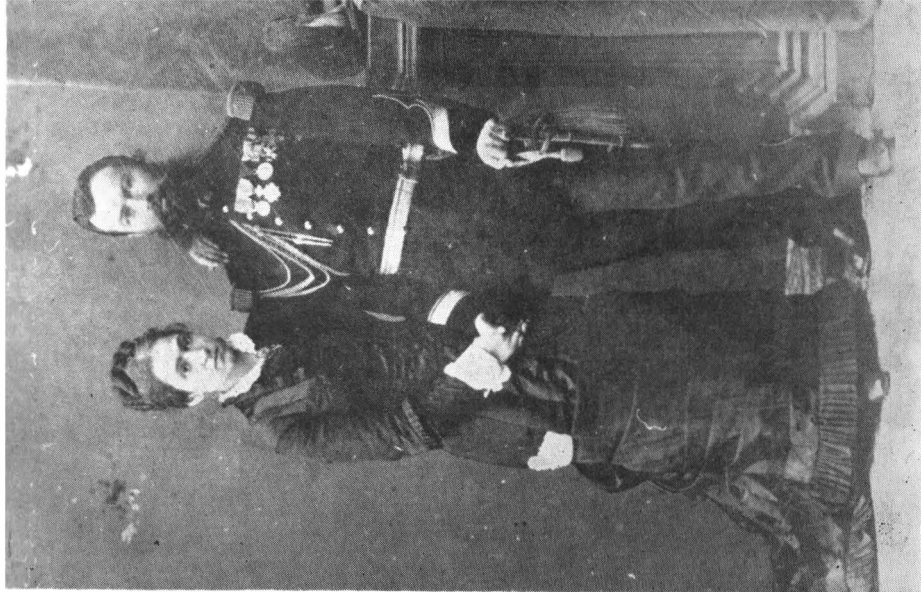
Moise Groza

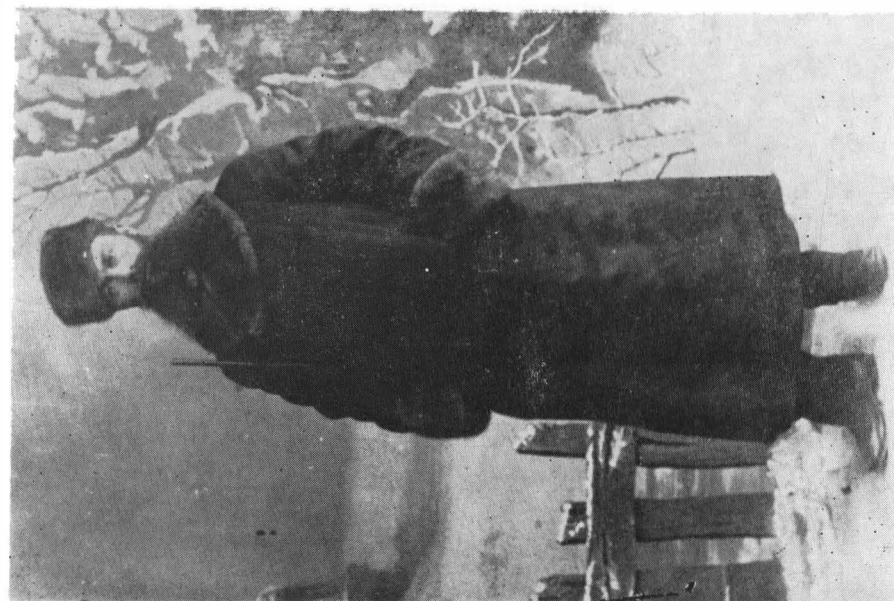
Sevestia și Elena Mureșianu, fiicele lui
Iacob Mureșianu.

Moise Groza, locotenent.

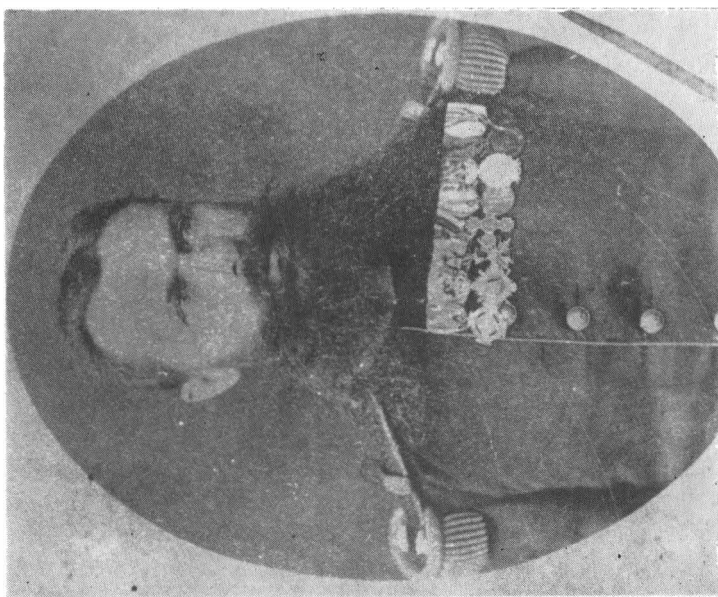
Soții Elena și Moise Groza, în anul 1878.

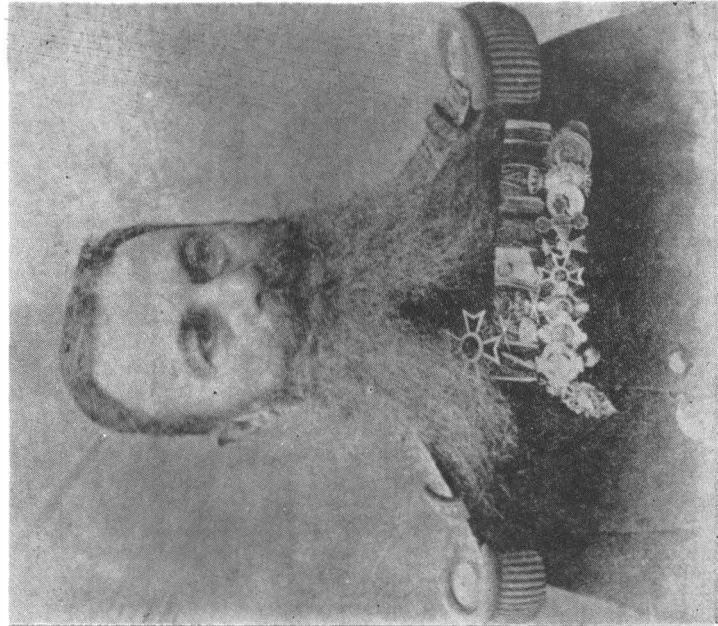
Moise Groza

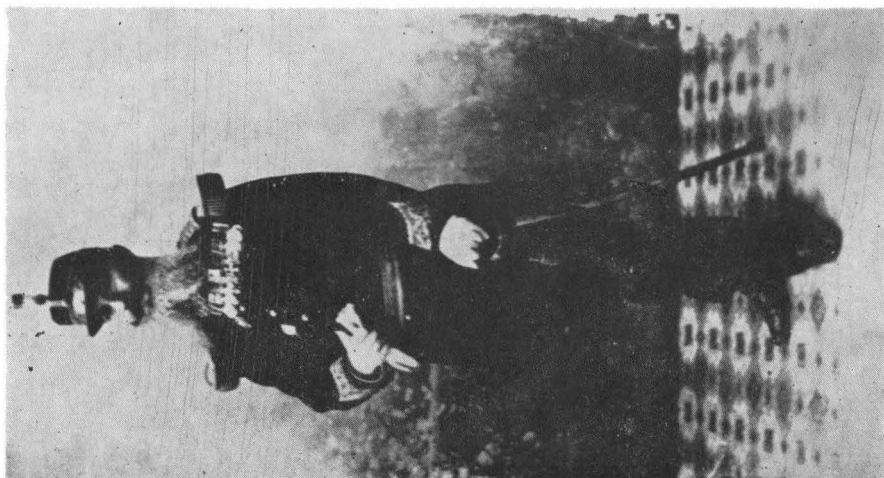
Soții Groza, în costume naționale românești din Banat

Moise Groza, maior.

Moise Groza, general.

Moise Groza, general.

Sotii: Elera și Moise Groza, în ultimii ani ai vieții.

"Gandia" po. de 2 ori: Julia si Dumitru. Po. vanda comestibile. -- Gandia po. 1 an. 18, 90%, 90% a. T. 100-120 v. a. pe un an sau 2', galbeni neg. comestibile

Se procură în punctele A și B, al pe la DOL
compartiment. — Pentru cerințe de trasee și c.
Tutaj unibral 2 D6 cr. val. costu da. Emancipare

1977.

Color integration — (Argentina, Havana.)

[illegible][illegible][illegible]

22. Septembrie 1877. 16

Stell iubita Lucio.

Simtind scrisoarea ta din '96 m'ă gra-
tiesc abt. iaspunde că sînt bine și că
nătos de ai nuli pot scrie mai des
dîr cauza lipsei de timp. Încă tu ai
(știu între noi doi) ai putut cu dreptu-
ră să scrii s'ar scrie mai des!
Cu multă scuză de felicitări aserve,
nu ai la totu cei ce felicită precum
ei tinerilor brassari dei n'au
pleinat deoparte dar la mulțămies cu
tinerii că cum au fi ai prietenii
tinerii să nu ai supere pe omnes
că n'au scriu ieri sînt pre' ocupat.
De dimineața de 4 uasnie m'ă plimb pe
la trape peiu traneele pînt ce m'ă
caboște fîmăci a m'ă face ai m'ă
intoreni la cart la dojen pe la orele
10 p. Că odată m'ă dozon 1-2 ore
după dojen dar m'ă de mult
ori tîrbe ai incalceci m'ă dăte opre
a m'ă duce unde scrieai m'ă re,
clauă. Îtăci n'optea a'm astîbna
caci turu ne paftește des la alu.
m'ă parită de petrecere? Tăce
de ca ai supere de insomnie
toraci! —

Teofil Frîncu, corespondent al Gazetei Transilvaniei în timpul războiului de independență.

deres Plevnei.

Brasileiro, 12. Dezembro

[illegible]

Telegramele Gazetei Transilvanic

București, 10 decembrie 1964. După o lungă amănare, la capitolul următor al cărții sale, "Viața mea", scriitorul român, Constantin Ciopescu, a rămas în urmă. Într-o scrisoare adresată la București, el a scris că nu poate să scrie din cauza rănilor din război. Într-o scrisoare adresată la București, el a scris că nu poate să scrie din cauza rănilor din război.

Securitate. 11 Decembrie 1962 (cu
măști negre). Raportele generale
Tribunul de urmărire penală
despre activitatea judecătorească

trupelor noastre au intrat cu asalt în
teod crănci în Spania luptându-
cu oare coragin. Românii u
ducina 1990 prizonieri, curi a
deblata cu numerele înscrise în
placa Românilorului. Cucerirea

Cervina scrupula in Flevu's localini

Inflorescence-peduncle, core etc. reddish
at anthesis. Extrastaminal

generally. Has many numbers

same is essential.

Extempore, with interest in Price's apt Value

vis à terre, *Chamaepitys* à capitule, dans
à l'été, les fleurs sont en blanc.

1. *Staphylococcus aureus* (100%)

Cra ultima.

с. м.) Демон-пачику е) факте оис

careste veasa din Plota's pe parie
 deosebi Kiding, cu o fata minime

Dupa o loptă strânsă, turnă batut

en deontologie a apredat fara con
ditii.

Generalul Cernău în stăruie

major steps in obtaining the Oman
Vital Records will be a first step.

Вилья. Ла Бонифаси-матиниасмола.

14 volms. 24 faces illuminated in
fantastically manner.

Accountable (Carol Plonch)

Imperatoarea Alexandra a ple-

ratu Nambata in Petereburg.

Telegram: *antioch*, care Nether:

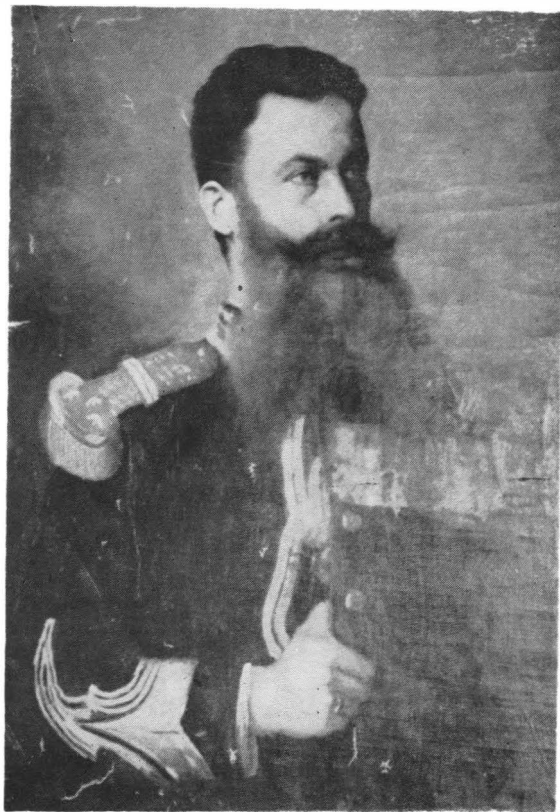
(4 Dec.) de la Vega, Martínez de Echea y Costa, another

mai valorabilă pentru noi, decât să putem
străduim doar să facem diferența. Este asta

.....

de independent

de independen

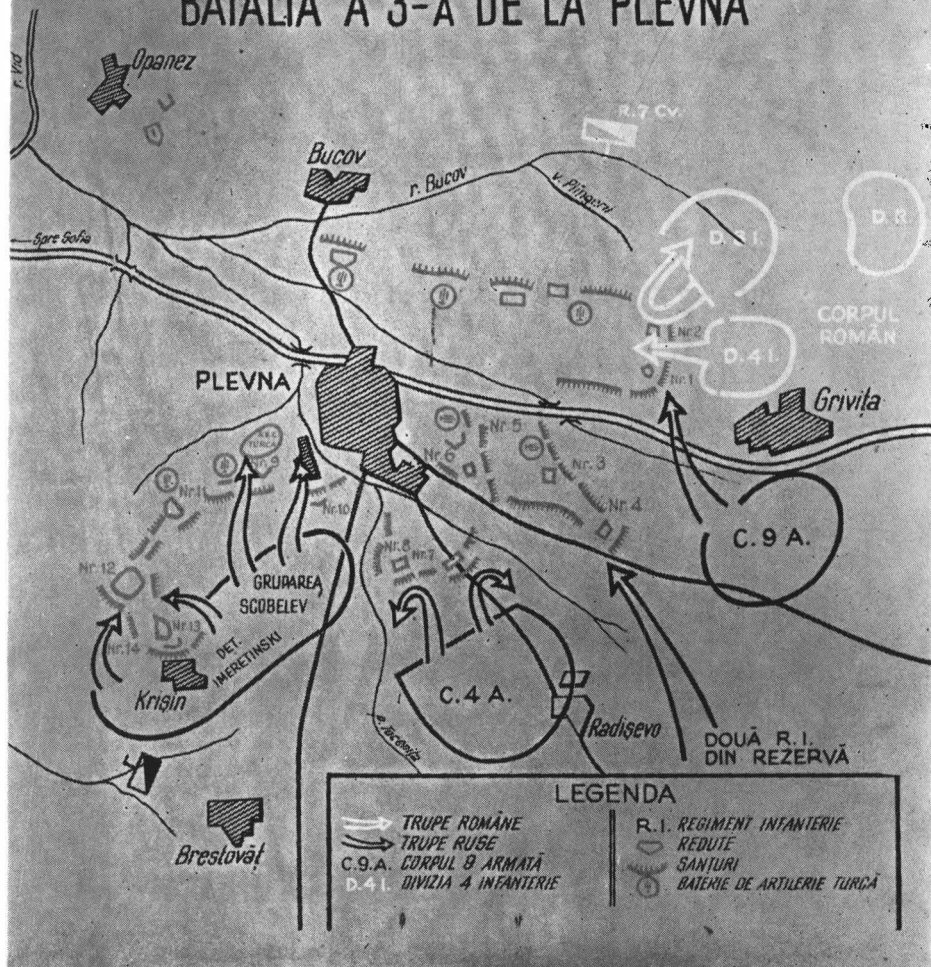

Moise Groza, colonel, tablou realizat de
Octav Băncilă.

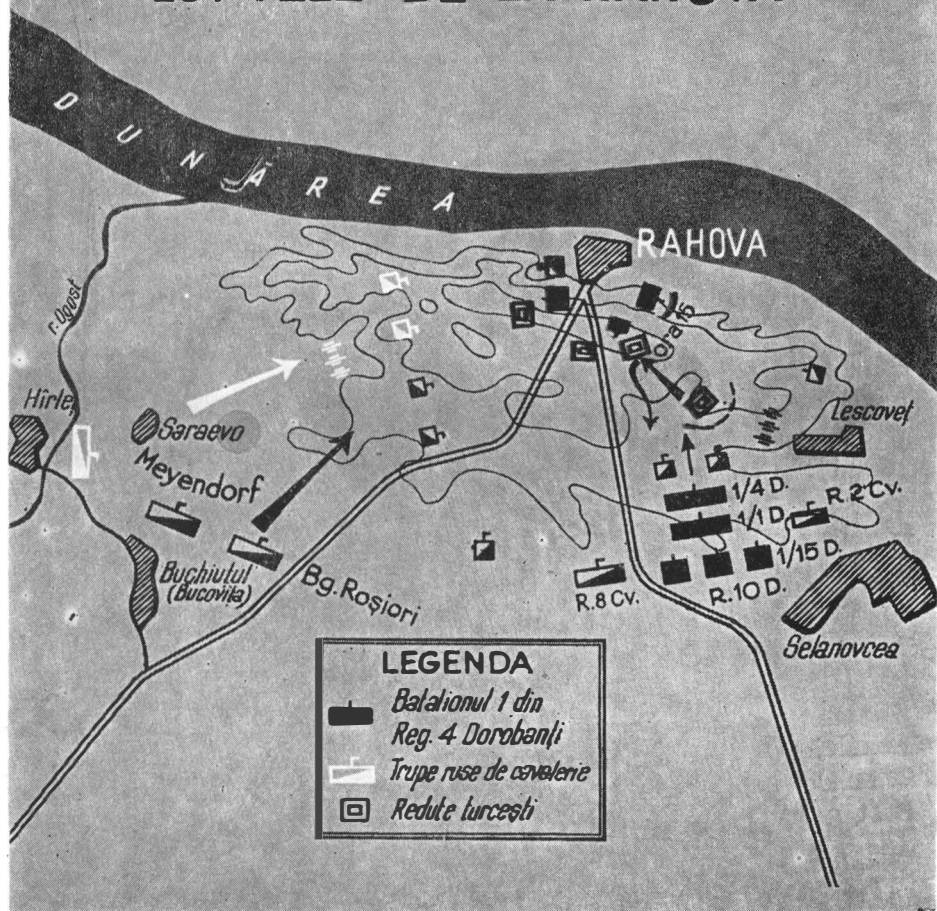

Maiorul Moise Groza — tablou cantemporan, realiza-
t de artistul brașovean Eftimie Modilcă.

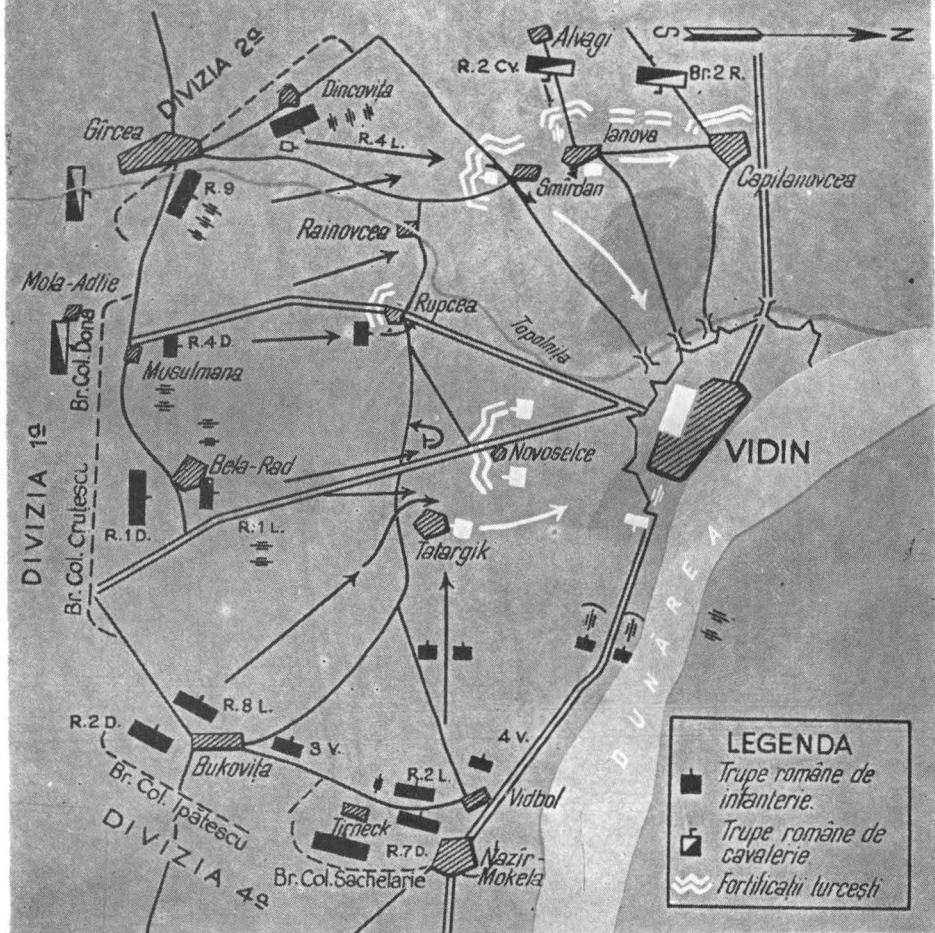
BĂTĂLIA A 3-A DE LA PLEVNA

LUPTLE DE LA RAHOVA

LUPTELE DE LA VIDIN

dres" (fermecat — n.n.)¹⁰⁷ cum îl numeau soldații, este decorat, acesta mărturisește bucurios: „Sînt vesel cînd văd că și voi ați putut auzi că mi-am făcut cu toată conștiința sacră, datoria pe care fiecare bun român trebuie a o face”¹⁰⁸. Modest, în descrierea luptelor de la Grivița, nu pomeniște nimic despre faptele sale eroice, fiind conștient că „iubita noastră țară are trebuință de brațele fiilor săi încît trebuie a ne uita pe noi însuși pentru salvarea ei”¹⁰⁹. Tabloul sumbru al războiului, cu cruzimile sale inerente îl impresionează și deplînge soarta răniților¹¹⁰, a populației din zona frontului¹¹¹. De asemenea, menționează comportarea deosebită a doctorilor români care, „în mod privat”¹¹², îngrijesc prizonierii turci, răniți, din Nicopole¹¹³.

Sînt, desigur, toate aceste scrisori, mărturii ale unei atitudini demne, permanent credincioase înaltului ideal al independenței naționale. Moise Groza, poate fi considerat, fără a se greși cituși de puțin, simbolul modului superior în care românii din provinciile aflate sub stăpînire străină, și-au manifestat de-a lungul vremurilor, apartenența la poporul care și-a făcut din lupta pentru unitate și independență națională, pentru progres pe multiple planuri, țelul suprem al existenței sale multimilenare.

Un aspect interesant al problemei corespondenților Gazetei Transilvaniei îl reprezintă colaborarea dintre redacție și căpitanul Frederic Lachmann care, în anul 1877, a fost trimis în România cu misiunea de a transmite informații¹¹⁴. Oficial, era corespondent de presă al mai multor ziare din străinătate (Augsburger Allgemeine Zeitung”, „Schiesche Zeitung”, „Bund” etc.). În această calitate, la sfîrșitul lunii iulie 1877¹¹⁵, este atașat

¹⁰⁷ Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 133 Eroismul și dăruirea care l-au caracterizat pe Moise Groza de-a lungul întregii sale activități în armata română au fost recompensate și prin numeroase decorații și medalii. Astfel, în timpul războiului de independență, pentru faptele sale de vitejie a fost decorat cu: „Virtutea Militară” fiind al 3-lea ofițer distincții cu această decorație (vezi Arhivele Statului București, M.St.M., dosar 113a fila 134), „Steaua României”, grad cavalier, ordinul rusesc „Sfînta Ana”, „Medalia apărătorilor independenței” și „Trecerea Dunării”. În decursul anilor, la acestea, s-au mai adăugat: „Semnul onorific de aur”, „Coroana României”, grad colonel și apoi grad comandor și „Medalia jubilară Carol I”.

¹⁰⁸ Arhiva Mureșenilor, nr. 3768. După terminarea războiului de independență, maiorul Moise Groza (este avansat la gradul de căpitan și apoi de maior în cadrul campaniei din Bulgaria din 1877—1878, la interval de cîteva luni) își face datoria față de țară cu aceeași abnegație. Astfel, în cursul anilor 1878—1879 își aduce contribuția la întocmirea planului de întărire și apărare a orașului Tîrgoviște, face mai multe misiuni de recunoaștere la Dunăre, precum și lucrări geodezice și topografice în Dobrogea. De asemenea, de-a lungul anilor petrecuți în armata română participă la manevrele militare din anii 1882, 1883, 1894 etc., este însărcinat cu lucrările de revizie și stabilire a frontierelor cu Austro-Ungaria, misiune, pentru care în anul 1900 stă la Budapesta aproape 8 luni. Paralel cu această activitate, Moise Groza scrie numeroase lucrări și articole cu caracter militar, dovezi ale permanentei preocupări pentru îmbunătățirea organizării tactice și strategice a armatei române. După 24 de ani de serviciu în cadrul armatei, în anul 1908 este avansat general de divizie și trecut în rezervă. Consumat de boală, generalul Moise Groza, moare la 9 aprilie 1919, cu ochii ațintiți spre Obreja copilăriei sale, mulțumit sufletește de realizarea visului tinereții — făurirea statului național unitar român.

¹⁰⁹ Arhiva Mureșenilor, nr. 4814.

¹¹⁰ Arhiva Mureșenilor, nr. 3759, 3760.

¹¹¹ Arhiva Mureșenilor, nr. 3759, 3769, 3221.

¹¹² Arhiva Mureșenilor, nr. 3760.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ Vezi Mircea Gherman, *Consecințe politice ale războiului de independență asupra luptei de eliberare națională a românilor transilvăneni*. În prezentul volum.

¹¹⁵ Gazeta Transilvaniei, nr. 70, 28/8 septembrie, 1877.

pe lingă Divizia 4 a armatei române, ca observator de presă. În cursul lunii august, face cunoștință cu ginerele lui Iacob Mureșianu, căpitanul Moise Groza. Cei doi se înțeleg asupra colaborării în vederea trimerii la Brașov, la gazetă, a comunicatelor de presă referitoare la luptele de la Plevna. Aflăm acest lucru din scrisoarea lui Moise Groza către Elena Groza din 8 septembrie 1877: „corespondentul cu care am convenit a face această înlesnire o să plece pe vreo cîteva zile la București, unde eu îi voi trimite notițele și el va face corespondența din care îți va trimite cîte un exemplar, pe adresa ta, la Brașov ¹¹⁶”. Peste cîteva zile, în nr. 72 al Gazetei Transilvaniei apare, la rubrica „De pe cîmpul de resbel, corespondența specială a Gazetei Transilvaniei”, prima corespondență referitoare la luptele de la Grivița, din 29 august, trimisă de P. Lachmann. În afară de informațiile asupra desfășurării operațiunilor militare din acea zi, autorul face o serie de observații referitoare la comportarea armatei române. „De la comandant pînă la ultimul soldat — subliniază Lachmann — dovediră trupele un entuziasm, care merită toată lauda. Am fost surprins de atitudinea regimentelor române, care au luat parte la această acțiune. De la o trupă tînără, care primi astăzi botezul de foc, nu aș fi așteptat niciodată ca să se asvirle cu atîta înverșunare asupra infanteriei turcești recunoscută de valoroasă” ¹¹⁷.

În continuare, Lachmann a trimis Gazetei Transilvaniei descrieri amănunțite ale luptei de la Grivița din 30 august ¹¹⁸, ale situației armatei române după bătălie ¹¹⁹. Ca martor ocular la lupte, ca specialist în probleme militare, nu poate să nu recunoască: „Atitudinea trupei mi-a insuflat o stimă nemărginită. Românii au dovedit de astădată că valoarea lor se poate măsura cu aceea a oricărei armate, pentru că un foc ca acela, cu care au întîmpinat turcii din fortul Grivița pe asaltatori, face să se clatine și să se retragă de multe ori chiar și trupe bătrîne dedate la bătaie” ¹²⁰. Tot lui îi aparține și descrierea luptei din 7/19 octombrie 1877, a doua încercare temerară a românilor de a cuceri Grivița 2, cînd „trupele române se bătură și acuma ca întotdeauna cu cunoscuta lor bravură, și dacă n-au reușit de astădată a lua reduta, cauza a fost că turcii, care se aflau scutiți îndărătul fortificațiilor primiră în continu noi ajutoare, pe cînd rezervele române erau puține” ¹²¹. Comunicatele sale, cuprind și aprecieri asupra comportării unor ofițeri români, care s-au remarcat prin cutezanță și eroism. „Locotenent colonelul Voinescu, șeful statului major al diviziei IV, înainta cu coloana principală, iar bravul căpitan Groza din statul major, care deja în ultima luptă a dovedit ca și locotenentul colonel Voinescu o bravură extraordinară, merse cu batalionul de vînători spre a conduce trupele, îndată ce vor ajunge în ploaia de gloanțe, astfel, ca pierderile să fie cit se poate mai mici” ¹²².

¹¹⁶ Arhiva Mureșenilor, nr. 3769.

¹¹⁷ Gazeta Transilvaniei, nr. 72, 27/15 septembrie, 1877.

¹¹⁸ Gazeta Transilvaniei, nr. 73, 30/18 septembrie, 1877; Arhiva Mureșenilor, nr. 8344.

¹¹⁹ Gazeta Transilvaniei, nr. 74, 4 octombrie/22 septembrie, 1877; Arhiva Mureșenilor nr. 8345.

¹²⁰ Gazeta Transilvaniei, nr. 73, 30/18 septembrie, 1877; Arhiva Mureșenilor, nr. 8344.

¹²¹ Gazeta Transilvaniei, nr. 82, 1 noiembrie/20 octombrie, 1877; Arhiva Mureșenilor, nr. 8343.

¹²² Gazeta Transilvaniei, nr. 73, 30/18 septembrie, 1877; Arhiva Mureșenilor, nr. 8344.

În octombrie 1878, „conform dorinței maiorului Groza”¹²³, F. Lachmann trimite lui Aurel Mureșianu articolul „Festinel victoriei săvârșit la 8/29 octombrie”. Articolul apare în nr. 82 al gazetei, cu un preambul al redacției, în care se subliniază că rîndurile aparțin unei persoane competente care, din urma propriilor convingeri cîștigate asupra valorii soldatului român pe cîmpul de luptă, se simte satisfăcut a constata că bravului ostaș român i s-a dat de către populația Capitalei tributul de recunoștință, pe care toți românii îl datorează”¹²⁴. Lachmann alătură materialului și o scrisoare prin care îl roagă pe redactorul gazetei să-i trimită, cînd îi va apare articolul, citeva exemplare ale acestei foi mult apreciate”¹²⁵. De asemenea, face apel la prestația publicației și la legăturile Mureșenilor cu presa din România, pentru ca articolul său să fie reprodus și în celelalte foi din București¹²⁶.

Prezentarea, pe scurt, a momentelor semnificative ale colaborării temporare dintre redactorii Gazetei Transilvaniei și Frederic Lachmann, necesită, în continuare explicarea considerentelor care i-au stat la bază. Nu cunoaștem dacă Mureșenii sau Moise Groza au știut adevărata „ocupație” a lui Lachmann, deși înclinăm să credem că nu au cunoscut-o. Clar este însă faptul că în condițiile în care autoritățile austro-ungare puneau numeroase stavile corespondenței cu România și, mai ales, informării gazetei cu știri de pe front, redactorii au apelat la cel căruia frontierele nu-i erau închise — Lachmann. Semnătura sa apare clar pe manuscrisele comunicatelor trimise, documente aflate astăzi în Arhiva Mureșenilor¹²⁷. Rîndurile sale au probitatea martorului principal, căci Lachmann asistă și chiar participă la bătălii. Mai mult, în lupta de la Grivița din 29 august, salvează un tun românesc, fapt consemnat de ziarul *L'Orient* și de *Gazeta Transilvaniei*¹²⁸. Această atitudine precum și relatările venite din partea sa, agent ofițer în armata austriacă, constituie pentru *Gazeta Transilvaniei* încă o ripostă dată presei și opiniei publice turco-file din Austro-Ungaria.

* * *

În scopul unei temeinice documentări, dar și informări a cititorilor asupra evenimentelor din Balcani, redactorii Gazetei Transilvaniei au acordat o mare importanță presei românești și străine din care însă au selecționat cu discernămint realitatea. Coroborarea știrilor primite de la colaboratorii particulari ai gazetei cu datele publicate în ziarele din România și din străinătate a permis complexa prezentare a războiului ruso-româno-turc. Astfel, pe lângă permanenta rubrică „Resbelul”, adevărată sinteză a informațiilor, în paginile publicației întîlnim știri referitoare la desfășurarea operațiunilor militare din Balcani, la poziția Marilor Puteri europene față de acest eveniment, la atitudinea Serbiei și Greciei, care vedeau acum un prilej și pentru ele de a-și elibera popoarele de asuprirea turcă. Deseori sînt date publicității articole sau fragmente din articolele apărute în ziarele de dincolo de Carpați.

¹²³ Arhiva Mureșenilor, nr. 999.

¹²⁴ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 82, 27/15 octombrie, 1877.

¹²⁵ Arhiva Mureșenilor, nr. 999.

¹²⁶ *Ibidem*.

¹²⁷ Arhiva Mureșenilor nr. 8343—8345, 8347, 8348, 8350.

¹²⁸ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 71, 23/11 septembrie, 1877.

de multe ori corespondențe ale trimișilor acestor ziare de pe front¹²⁹ sau comunicate oficiale asupra operațiunilor militare. Dintre ziarele românești care au fost mult citate în paginile Gazetei Transilvaniei notăm „Românul”, „România liberă”, „Monitorul oficial” și uneori „L'Orient” și „Pressa”. Totodată, știrile furnizate, mai ales de agenția engleză „Havas” și de agenția rusă vin să completeze, în aproape fiecare număr, tabloul evenimentelor politice și militare din anii 1877—1878.

Paralel cu prezentarea cit mai veridică a războiului de independență, grija „de căpetenie a gazetei era să respingă calomniile care cădeau după un plan sistematic asupra numelui românesc”¹³⁰. Sînt combătute cu hotărîre și probitate știrile eronate, afirmațiile gratuite pe care le dau publicității o serie de ziare filoturce din Imperiul Austro-Ungar¹³¹ și, ca o replică la această *campanie*, în gazetă apar aprecieri obiective asupra României și armatei sale. „Ce rezultat a avut ajutorul românilor, cit de brav s-au ținut tinerele trupe române, ce eroism au dovedit voinicii dorobanți, ce mari și neperitoare merite și-a cîștigat în combaterea Plevnei artileria română, o spun toate foile lumii”¹³² subliniază Aurel Mureșianu în remarcabilul articol de fond „1877” publicat în ultimul număr al Gazetei Transilvaniei pe acest an.

Aceste aprecieri, dovezi ale „interesului general ce se manifestă astăzi în toată Europa pentru soarta poporului român de la Dunăre”¹³³ sînt publicate cu regularitate în paginile gazetei, atît pentru informarea cititorilor asupra poziției presei europene față de *cauza României* cit mai ales pentru evidențierea bilanțului participării la războiul ruso-turc. „Niciodată nu s-ar fi putut bucura România de simpatiile, de sprijinul moral al lumii civilizate într-un asemenea grad, dacă armata română nu și-ar fi împlinit atît de bine datoria pe cîmpul de luptă”— afirmă Aurel Mureșianu, în articolul de fond „Presa europeană și România”. Rîndurile ziaristului brașovean, tipărite în primăvara anului 1878, „cînd *cauza României* devenise în Europa o cauză a libertății și progresului”¹³⁴ sînt o mărturie a modului, în care, de-a lungului desfășurării războiului româno-ruso-turc, Gazeta Transilvaniei a oglindit prin publicarea integral sau fragmentar a unor articole din presa europeană, atitudinea acesteia față de problema orientală și România. Astfel, cu multă simpatie opinia publică din Grecia a urmărit desfășurarea războiului de independență, iar presa elenă, pe lingă informațiile la zi a reprodus articole referitoare la acest eveniment după „L'Independence Belge”, „Românul”, „Reforma”¹³⁵. Într-unul dintre comentariile sale, ziarul democrat elen „Rhigas” își exprimă „bucuria de a comunica tot ceea ce a demonstrat că acest popor frate este plin de viață și în consecință, demn de misiunea care prin poziția sa geografică i se rezervă la renașterea viitoare a Orientului”¹³⁶.

¹²⁹ Gazeta Transilvaniei, nr. 66, 6 septembrie/25 august, 1877; nr. 93, 9 decembrie/27 noiembrie 1877; nr. 96, 20/8 decembrie, 1877.

¹³⁰ Sextil Pușcariu, *Op. cit.*, p. 197.

¹³¹ Gazeta Transilvaniei, nr. 56, 2 august/21 iulie, 1877; nr. 60, 16/4 august 1877, nr. 67, 9 septembrie/28 august 1877, nr. 73, 30/18 septembrie, 1877.

¹³² Gazeta Transilvaniei, nr. 102, 30 decembrie, 1877.

¹³³ Gazeta Transilvaniei, nr. 19, 19/21 martie, 1878.

¹³⁴ *Ibidem*.

¹³⁵ Gazeta Transilvaniei nr. 62, 23/11 august, 1877

¹³⁶ *Ibidem*.

Tot în paginile acestei publicații apar și opiniile unor personalități elene despre poporul român. „Românul — se arată într-un astfel de articol — afară de iubirea-i către patrie, nu-i lipsește nici curajul, nici bărbăția iubind regula și disciplina, de aceea devine soldat brav și folositor”¹³⁷. Solidaritatea grecilor cu cauza dreaptă a poporului român este exprimată și de ciclul de conferințe pe care le ține în perioada anilor 1877—1878, literatul Th. A. Pachides în orașele Brăila și București cu scopul ajutorării răniților și a Crucii Roșii din România¹³⁸.

Omniprezent a fost războiul de independență și în presa apuseană. Pe lângă ziarele filoturce din Austro-Ungaria numeroase sînt publicațiile din Viena¹³⁹, Berlin¹⁴⁰, Roma¹⁴¹ sau Londra¹⁴² care acordă în coloanele lor un spațiu larg acestui eveniment. Direct din ele sau prin intermediul presei române, gazeta va informa cititorii despre opinia cercurilor politice apusene. „Armata română a primit botezul de foc și sînge și trebuie să recunoaștem că românii mult batjocoriți s-au bătut după însuși mărturia corespondenților englezi peste așteptare de bine. Ajutorul ce-l dau românii rușilor e dar însemnat și cade greu în cumpănă”¹⁴³ consemnează „Neue Freie Presse”.

În urma luptei de la Grivița, din 27—30 august 1877, ziarele germane „National Zeitung” și „Norddeutsch Allgemeine Zeitung” arată: „armata română a trecut printr-o școală bună și ea este formată după principiile tacticii moderne”¹⁴⁴, iar corespondentul ziarului „Politische Correspondenz” specifică într-o telegramă că „românii s-au ținut în acea luptă bravi (30 august — n.n.)”¹⁴⁵.

Inițial defavorabilă cauzei luptei poporului român, presa engleză se va ocupa cu atenție de cursul evenimentelor¹⁴⁶. Însă de-a lungul desfășurării operațiunilor militare pe frontul din Bulgaria, o parte din ziarele britanice, ai căror corespondenți „au urmat armata română pe cîmpul de luptă și i-au văzut faptele”¹⁴⁷ își vor schimba opinia.

„Una din surprizele acestui război a fost neașteptata valoare și vitejia arătată de trupele române, eficacitatea și solidaritatea armatei române”, scrie ziarul „The Daily-News”. Și continuă același corespondent: „Mărturisesc că... nimeni nu a fost mai surprins decît mine, cînd am văzut pe români purtîndu-se într-un mod în adevărat splendid”. Ca urmare, România, conchide observatorul englez, a „cîștigat în ochii Europei o poziție diferită de cea pe care o avusese pînă acum” căci „se va ține cont de armata română cînd se vor face schimbări în harta Europei, relative la România”¹⁴⁸. Și cores-

¹³⁷ *Ibidem*.

¹³⁸ Arhivele statului București, microfilmul Austria, rola 175, cadrele nr. 298—299, 300.

¹³⁹ Gazeta Transilvaniei, nr. 63, 26/14 august, 1877.

¹⁴⁰ Gazeta Transilvaniei, nr. 65, 2 septembrie/21 august, 1877.

¹⁴¹ Gazeta Transilvaniei, nr. 75, 7 octombrie/25 octombrie, 1877; nr. 81, 28/16 octombrie, 1877.

¹⁴² Gazeta Transilvaniei, nr. 84, 8 noiembrie/27 octombrie, 1877.

¹⁴³ Gazeta Transilvaniei, nr. 72, 27/15 septembrie, 1877.

¹⁴⁴ Gazeta Transilvaniei, nr. 73, 30/18 septembrie, 1877.

¹⁴⁵ Gazeta Transilvaniei, nr. 65, 2 septembrie/21 august, 1877.

¹⁴⁶ R a d u R o s e t t i, *Cîteva extrase din presa engleză, 1877—1878* în Anuarul Institutului de istorie națională, IV, 1926—1927, București, 1929, p. 365—389.

¹⁴⁷ *Idem*. p. 366.

¹⁴⁸ Gazeta Transilvaniei, nr. 86, 15/3 noiembrie, 1877.

pondentul ziarului „The Times”, care în mai 1877 afirma că „soldatul român nu se bucură de reputația unei dorinți aprigi de a lupta și . . . îi plac uniformele strălucitoare și viața ușoară ca proiectilele și lupta corp la corp”¹⁴⁹, după atacul din 7/19 octombrie asupra Griviței 2 (Plevniției), recunoaște că trupele române s-au luptat cu „mare bravură . . . ele au căzut dar au căzut într-un mod foarte onorabil, acolo unde era aproape imposibil a reuși”¹⁵⁰.

Cu multă simpatie a urmărit și poporul italian evenimentele din Balcani. „Eroul Italiei . . . care a contribuit atât de mult la unitatea Italiei, generalul Garibaldi”¹⁵¹ trimite la 8 octombrie 1877 de la Caprera, prin intermediul ziarului „Gazetta de la Capitale” un mesaj către „eroicii frați de la Dunăre”. „Descendenții vechilor noastre legiuni, romanii, se luptă astăzi cu eroism pe țărmul Dunării, pentru independența lor” — notează marele patriot italian. Și continuă: „îmi pare că este bine a face să se audă o aplaudare din partea Capitalei vechii lumi și a Italiei întregi, îndreptată valoroaselor noastre rude”¹⁵².

Cu toate că guvernul italian, sub presiunea Marilor Puteri nu va recunoaște independența statului român decît în anul 1879¹⁵³, presa italiană, care a urmărit cu atenție desfășurarea conflictului din Balcani, publică numeroase note și articole favorabile României¹⁵⁴. În paginile ziarelor „Reforma”¹⁵⁵, „Il Dover”¹⁵⁶ sau „Il Diritto”¹⁵⁷ sînt făcute aprecieri referitoare la comportarea ostașilor români, la perspectivele politice ale României după încheierea războiului. „Într-o luptă, românii au dat proba de o vitejie singulară, de-o valoare tactică puțin comună” — consemnează ziarul din Roma „Il Dover”. Datoria italienilor — arată aceeași publicație este de a saluta „. . . cu o sinceră bucurie redeşptarea unui popor de care sîntem legați prin legături de rudenie atât de strînse . . .”. Căci, „dacă România va ști a profita de poziția ce i-au creat-o evenimentele și propria ei valoare, ea va deveni puternicul centru al unui grup de naționalități, care-i vor asigura un post eminent în Europa și o înaltă misiune civilizatoare și umanitară”¹⁵⁸, concluzionează ziarul italian.

Apreciată pe bună dreptate de Al. Papiu Ilarian ca „singura școală politică” a românilor transilvăneni¹⁵⁹ Gazeta Transilvaniei a fost, faptele prezentate de noi în lucrare o atestă, deosebit de grăitor, cu deosebire în aceste momente în care s-a hotărît soarta României, ca stat de sine stătător, liber suveran, o tribună de luptă pentru unitate și independență națională. Apelînd, la surse dintre cele mai autorizate numerele Gazetei Transilvaniei publicate în această perioadă, au fost nu numai principala sursă pentru cu-

¹⁴⁹ Radu Rosetti, *Op. cit.*, p. 366

¹⁵⁰ Gazeta Transilvaniei, nr. 84, 8 noiembrie/27 octombrie, 1877.

¹⁵¹ Gazeta Transilvaniei, nr. 81, 28/16 octombrie, 1877.

¹⁵² *Ibidem*.

¹⁵³ Vasile Netea, C. A. Rosetti, Editura științifică, București, 1970, p. 326.

¹⁵⁴ *Ibidem*; Gazeta Transilvaniei, nr. 39, 3 iunie/22 mai 1877.

¹⁵⁵ *Ibidem*.

¹⁵⁶ Gazeta Transilvaniei, nr. 75, 7 octombrie/25 septembrie, 1887.

¹⁵⁷ *Ibidem*.

¹⁵⁸ *Ibidem*.

¹⁵⁹ Al. Papiu Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, vol. I, cap. 75, p. 129—132.

noașterea mersului evenimentelor, ci și manifestări ale unei atitudini implicate, angajate a românilor transilvăneni în lupta poporului român pentru împlinirea unui deziderat, niciodată stins în conștiințe — independența națională.

În contextul luptei pentru independență, publicația brașoveană are marele merit de a fi relevat românilor din provinciile aflate sub stăpânire străină, necesitatea sprijinirii prin toate mijloacele a cauzei comune, de a fi conștientizat și unit sub un singur stindard de luptă acțiunile acestora, dindu-le sens și semnificații pe deplin concordante cu imperativele momentului. Și, fapt deosebit de important Gazeta Transilvaniei consecventă principiilor sale de bază a reușit ca și în această perioadă să depășească caracterul provincial care a grevat asupra atitudinii altor publicații românești să fie un purtător de cuvânt al aspirațiilor românilor, din toate provinciile românești. Conchizînd, putem aprecia, pe bună dreptate că Gazeta Transilvaniei și-a adus o contribuție de prestigiu la obținerea independenței, afirmarea României ca stat suveran pe arena europeană, la continuarea procesului de desăvîrșire a unității naționale, finalizat la 1 decembrie 1918.

